

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΠΡΟΣΕΔΡΟΥ ΜΕΛΟΥΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ.—'Ελληνίδων ἐκπαίδευσις μετὰ τὴν ἄλωσιν, ὑπὸ κ. *Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών*.

'Απὸ πολλοῦ φρονῶν ὅτι ἡ ἱστορία τῆς ἐκπαιδεύσεως παρὰ τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει κατὰ τὸν μεσαιῶνα ὀλίγον ὕψ' ἡμῶν ἐξηρευνήθη, ἔγραψα διατριβάς τινας ὧδε καθεῖσε, συμβαλλούσας εἰς πλήρη (δῆθεν) γνῶσιν διδασκάλων καὶ σχολείων, θεσμῶν τε καὶ συνηθειῶν καὶ καθεστώτων διδασκτικῶν· ἀναφέρονται δ' αὐταὶ εἰς τὴν χρονικὴν περίοδον τὴν ἀπὸ κτίσεως Κωνσταντινουπόλεως, ἢ μᾶλλον ἀπὸ τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμένης Συνόδου, μέχρι τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς βασιλείας ἐν Ἑλλάδι. Τὸ τέρμα τοῦτο τοῦ ἑλληνικοῦ μεσαιῶνος ἀπεδέξαντο, ἢ καθιέρωσαν οἱ ἀείμνηστοι Ἀνδρέας Παπαδόπουλος Βρετὸς καὶ Κωνσταντῖνος Ν. Σάθας, ἀκολουθοῦμεν δὲ τῇ γνώμῃ ταύτῃ ἔκτοτε. Καθ' ὅλην δὲ τὴν μακρὰν ταύτην χρονικὴν περίοδον εἶχε τὸ ἑλληνικὸν εὐπαιδευτοῦς ἄνδρας καὶ γυναῖκας, εἶχε καὶ σχολεῖα, ὧν πολλὰ γινώσκουμεν, καὶ εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα, ἢ δημόσια, ἢ μοναστηριακά, ἢ τὰ κατ' οἴκους, ἐδιδάσκοντο αἱ χιλιάδες καὶ μυριάδες τῶν «γραμματισμένων». Τοιούτους δ' ὀνομάζω γενικῶς καὶ τοὺς διδασκθέντας τὰ κοινά, ἢ ἱερά, γράμματα, καὶ τοὺς μετασχόντας ἀνωτέρας τινὸς παιδείας, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας.

'Η ἱστορία τῆς παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως, ὅσον εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ βυζαντινοῦ βίου ἀφορᾷ, ἡρευνήθη ὅπωςδῆποτε· ἴσως καὶ ἡ κατὰ τοὺς τελευταίους, καίτοι παρ' ἡμῖν οὐδὲν ἐγράφη σύγγραμμα, ὅλην τὴν ἱστορίαν αὐτὴν ἀφηγούμενον κατὰ τὴν βυζαντινὴν αὐτονομίαν, καὶ ἐπὶ τῆς τῶν κάτω χρόνων ζωῆς τοῦ ἔθνους, εἴτ' οὖν τῆς μετὰ τὴν ἄλωσιν. Οἱ μελετῶντες τὴν κατὰ τοὺς παλαιτάτους αἰῶνας δύνανται ἵνα στηριχθῶσιν ἴσως εἰς τὸ διάταγμα τοῦ Λικινίου, ὅπερ ἀναφέρει ὁ πατὴρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας¹, τοῦτο· «δεύτερον νόμον ἐξέδωκε μὴ δεῖν προστάττων ἄνδρας ἅμα γυναῖξιν ἐπὶ τὰς τοῦ Θεοῦ παρεῖναι εὐχάς, μηδ' ἐπὶ τὰ σεμνὰ τῆς ἀρετῆς διδασκαλεῖα φοιτᾶν τὸ γυναικεῖον γένος, μηδ' ἐπισκόπους καθηγεῖσθαι γυναιξὶ θεοσεβῶν λόγων, γυναῖκας δὲ αἰρεῖσθαι γυναικῶν διδασκάλους». Καὶ μένει μὲν ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῶν ἡμετέρων μελετῶν τὸ διάταγμα τοῦτο, γίνεται δ' ὅμως ἀσφαλესτάτη μαρτυρία, ὅτι ὑπῆρξαν ἀνωτέραι σχολαὶ γυναικείας παιδείας, ἰδίᾳ κατηχητικαὶ — θεοσεβῶν λόγων — ὑπῆρχον δὲ γυναῖκες δυνάμεναι ἵνα μετέλθωσιν, ὀλίγω πρὸ τοῦ 325, τὴν διδασκαλίαν λόγων θεοσεβῶν. Περὶ σχολείων γυναικείων τῆς στοιχειώδους, ὡς σήμερον λέγομεν, ἐκπαιδεύσεως οὐδαμοῦ μαρτυρίαν εὔρον, ἀλλὰ πιστεύω ὅτι, καθὼς ἐδιδάσκον ἐντὸς αὐτῶν αἱ ἄνδρεῖαι μοναὶ μοναχοὺς φιλομαθεῖς, ἀλλὰ καὶ ξένους, δηλὰ γε δὴ μὴ ἀνήκοντες εἰς τὴν μονήν, οὕτω καὶ αἱ γυναικεῖαι μοναὶ παρεῖχον τὴν στοιχειώδη παι-

¹ ΕΥΣΕΒΙΟΥ Εἰς τὸν βίον Κωνσταντίνου· Α', 53,

δευσιν εἰς ἑλληνίδας ἐπιθυμούσας, ἢ ἀναγκαζομένας, τὰ ἱερὰ—τὰ κοινὰ—'να διδασκῶσι γράμματα. Δέχθητε τὴν γνώμην ταύτην ὡς εἰκασίαν, τόπον ἐπέχουσιν βεβαιότητος, ἀφοῦ καὶ ἄποθεν ἐθίξα ταύτην ἐν τινι διατριβῇ μου πρὸ τριάκοντα καὶ ἐνὸς ἐτῶν ἐκδοθείσῃ, ὅπου καὶ λογίμους τινὰς ἑλληνίδας ἀπηρίθμησα. Εἰς μίαν τούτων, τὴν Εὐδοκίαν, θυγατέρα τοῦ Νεοκαισαρείτου, ἐπέμεινα, κυρίως διὰ τὴν εὐγλωττίαν καὶ τὴν παιδείαν αὐτῆς, μάλιστα δὲ διὰ τὴν ὠραιότητα. Παρὰπέμπων εἰς ἐκείνην τὴν διατριβὴν μου¹, σημειῶ νῦν ὅτι, τότε μὲν ἐχρονοθέτησα τὴν λογίμην ἄνθρωπον, κατὰ τὴν ἀσφαῆ χρονολογικῶς ἀφῆγησιν τοῦ Φραντζῆ², μικρῷ μετὰ τὸ 1290. Ἐτη δὲ πολλὰ κατόπιν, ἐρευνῶν χειρόγραφά τινα τῆς Μεγίστης (ἐν Ἀγίῳ Ὄρει) Λαύρας, εὗρηκα ἐν τῇ 219 σελίδι τοῦ χειρογράφου 123 (ἢ Β, 23) τὴν σημείωσιν ὅτι, ἐγράφη τοῦτο ὑπὸ Ἰωάννου Δούκα Νεοκαισαρείτου, καὶ συνετελέσθη τῷ Ἰωάννῃ (1351), Ἰνδι-κτιῶνος Δ', αὐγούστου 22, ἡμέρᾳ δευτέρᾳ.

Ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν αἰώνων οὐδεμίαν ἔχω πρόθεσιν, οὔτε δύναμιν 'να ἐνδιατρίψω, περιοριζόμενος εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν κάτω χρόνων, διότι καὶ κατ' αὐτοὺς ἀπαντῶμεν πεπαιδευμένας ἑλληνίδας καὶ «δασκάλαις» σημειώσεως ἀξίας, διδασκούσας, οὐχὶ δὲ κηρυττούσας ἐν ναοῖς· διότι συνέβαινέ ποτε καὶ τοῦτο, πιθανῶς ἕνεκα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ δικτάγματος ἢ «δευτέρου νόμου» τοῦ Λικινίου. Ἐν ἐπιστολῇ Νεΐλου ἀββᾶ³ πρὸς Θεοδοσίαν μονάζουσαν ἀναγινώσκομεν· «Γυνὴ τὸ σῶμα τυγχάνεις, κἂν θέλῃς, κἂν μὴ θέλῃς. Πέπαυστο τοὺς ἄνδρας διδάσκουσα ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας· αἰσχρὸν γὰρ τοῦτο εἶναι ὁ ἀπόστολος φανερώς ἀπεφήνατο, κἂν λέγῃς μυριάκις τῆς θηλυδριώδους ἔξωθεν μακρὰν ἀπέχειν καὶ τῶν ἀνδρῶν ὑπάρχειν σεαυτὴν στερροτέραν, κατὰ τὸν τοῦ παρθένου φρονήματος ἔδρασμόν». Ἐμποδίζων λοιπὸν τὸ γυναικεῖον φύλον, ἢ γένος—ὡς ὁ νόμος τοῦ Λικινίου γράφει—ἀποδέχεται ὁ Νεῖλος τὴν ἔξω τῶν ναῶν διδασκαλίαν ὑπὸ γυναικῶν, οὐδὲ ἡδύνατο, ἐν μέσῳ τῆς Ε' ἐκατονταετηρίδος, 'να φρονῇ ἐναντία ὧν ἐδίδασκαν οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, οἱ πρὸ αὐτοῦ. Καὶ τὰ τοῦ Μ. Βασιλείου τά τε ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ τὰ εἰς τὸ στόμα τῆς μάρτυρος Ἰουλίττης ἐμβαλλόμενα, καὶ τὰ παρὰ τῷ Χρυσοστόμῳ⁴ δεικνύουσιν ὅτι εἰς τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶνας ἰσότητά τῶν δύο φύλων ἐκήρυττον· οὔτε ἦν δυνατόν, μήτε κατὰ τὴν Ε' μήτε κατὰ τὴν ΙΕ' ἐκατονταετηρίδα, 'να ἀκουσθῇ διδασκαλία ἀντίθετος πρὸς τὴν προγενεστέραν.

Οὐδὲ τὸ τῶν κάτω χρόνων ἑλληνικὸν ἡδύνατο 'να κατασκευάσῃ διδασκαλίαν διάφορον, ἐξετάζοντες δὲ κώδικας ἐνοριακῶν ναῶν, καὶ τινα χαρτίᾳ ἀπορριπτόμενα,

¹ Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας, 19, σ. 296-7.

² Χρονικόν, σ. 110.

³ Ἐπιστ. 116 Β' βιβλίου ἐν 79 τόμῳ τῆς Ἑλλην. Πατρολογίας Migne.

⁴ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ παρὰ Migne, 31, στ. 237-41.—ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ Ὁμιλίᾳ Ε' ἐν τῷ ναῷ τῆς ἀγ. Εἰρήνης.—Migne, 63, στ. 488.

μηδὲ μᾶς προσόχῃς ἀξιούμενα, θὰ φθάσωμεν εἰς εἰδός τι λύσεως τῶν — ἐμοὶ τοῦλάχιστον — ἀπορουμένων. Ἀλλὰ θὰ μοὶ συγχωρηθῇ ἀπὸ τῶν πλησιεστέρων ἵνα προχωρήσω πρὸς τὰρχαιότερα.

Ἐρευνῶν τὸν κώδικα τῆς διαχειρίσεως τοῦ ἐν Ξυλοπόρτῃ ναοῦ τοῦ ἁγίου Δημητρίου Κανάβη, εὔρον τῷ 1822 σημειούμενους μισθοὺς «τὸν εὐφιμέριον ὁπουδιαβάζη τὰ κυνά, ταπεδιά μινέω 15 γρόσια . . . τῆς δασκάλας Ἑλένης γρ. 5». Γινώσκουμεν λοιπὸν τὴν διδασκάλισσαν τοῦ 1822. Τριάκοντα πέντε σχεδὸν ἔτη πρὶν τῆς Ἑλένης, οἱ λογαριασμοὶ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τῆς οὕτω λεγομένης Σούδας, παρὰ τῇ Καλιγάρῃ πύλῃ, σημειοῦσιν ὅχι μισθὸν διδασκαλίσσης (περὶ τὰ ἔτη 1784-89) ἀλλὰ τὸ «νοῖμι τῆς δασκάλας»¹. Καὶ τὸ μὲν ὄνομα τῆς διδασκαλίσσης παραλείπουσιν οἱ ἐπίτροποι τοῦ ναοῦ, σώσαντες τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα, σωτηρίας ἄλλως ὄντα ἄξια ἦσαν δὲ Δημήτριος Σοῦτσος καὶ Δημήτριος Σκαναβῆς, καὶ Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς τοῦ τότε λίαν παρ' ἑλλήσι καὶ τούρκοις ισχύοντος χατζῆ Ἀσλάνη, ἐμπόρου λίθων πολυτίμων.

Οἱ ναοὶ Κανάβη καὶ Σούδας σώζονται, θεία εὐδοκίᾳ, ἐν Κωνσταντινοπόλει, διατήρουν δ' ἐν τέλει τῆς ΙΗ' καὶ ἐν ἀρχαῖς τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος «δασκάλας». Ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς ἐπαρχίαις τοῦ τουρκικοῦ κράτους ἀπαντῶμεν διδασκαλίσσας, καὶ αὐτάς, ἀτυχῶς, ἄνευ ὀνόματος, κεκτημένας ὅμως φήμην τινά. Ἐπιδοθεὶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς ἄγραν ὀνομάτων ἐπισήμων ἐλλήνων ἐν καταλόγοις συνδρομητῶν παλαιῶν βιβλίων, ἐπέτυχον ἐνὸς ὀνόματος. Εἰς τὸν Θησαυρὸν Γραμματικῆς «τοῦ ἐπιστημονικωτάτου ἱατροφιλοσόφου» Κωνσταντίνου Καρχαϊάννου, εὕρισκουμεν ἐν τοῖς συνδρομηταῖς τῆς Σιατίστης, ὡς εἰκάζω, εἰς τὸ στοιχεῖον Χ — τῶν ὀνομάτων ἀλφabetικῶς τεταγμένων — ἀναγραφόμενον τὸ ὄνομα «Χριστόδουλος Κωνσταντίνου Δασκάλας Σιατιστεύς». Ἐξετυπώθη ἡ Γραμματικὴ κατὰ τὸ 1797, ἅρα εἶχεν ἡ Σιατίστα σχολεῖον θηλέων πρὸ τοῦ ἔτους τούτου, εἶχε καὶ διδασκάλισσαν, ἣς ἀγνοοῦμεν τὸ ὄνομα, ἀλλὰ συμπεραίνουμεν τὴν φήμην, μαρτυρουμένην διὰ τοῦ υἱοῦ. Ἐπωνυμεῖτο ὁ Χριστόδουλος οὐχὶ ἀπὸ τοῦ ἐπωνύμου τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἐπαγγέλματος τῆς μητρός.

Ἀπὸ τῆς Μακεδονίας θὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν Μικρασίαν, κατὰ ἐβδομήκοντα καὶ πλέον ἔτη μακρυνόμενοι τῆς σιατιστινῆς δασκάλας.

Δυστυχῶς ἀπὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐπέστησα προσοχὴν εἰς τὰ ταξειδιωτικὰ κατὰστιχα καλογήρων ἁγιοταφιδῶν καὶ ἁγιορειτῶν, καὶ μόνον ἐξ ἐνός, σωζομένου μὲν ἐν τῇ Ἀγιοταφικῇ βιβλιοθήκῃ Κωνσταντινοπόλεως, ἀριθμὸν δὲ φέροντος 237, ἱκανοποίησα πόθον εὐρέσεως παρθεναγωγείου καὶ ἐν Μικρασίᾳ. Τὸ κατὰστιχον ἔγραψεν ὁ τῷ 1724 ἐπισκεψάμενος τὴν Σμύρνην πρὸς συλλογὴν ἐλεημοσυνῶν ὑπὲρ τῆς Ἑκκλησίας Ἱεροσολύμων πατριάρχης αὐτῆς Χρύσανθος ὁ Νοταράς. Ἀναγράφει λοιπὸν μεταξὺ τῶν ὑπὲρ

¹ Ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῆς προσαρτήματα ὑπὸ Εὐγενίου ἱερέως (ἄλλα δὲ Μ. Ι. Γεδεών) σ. 211.

τῆς Ἀγίας Σιών ἐν Σμύρνῃ συνεισενεγκόντων «Εὐφρόνην ἐξαδέλφην» τῆς δασκάλας». Ἀναγκάζομαι νὰ θαυμάζω τὸ λάθε βιώσας τῆς σιατιστινῆς καὶ τῆς σμυρναϊκῆς διδασκαλίσσης, αἵτινες ἔδωκαν τὴν φήμην αὐτῶν ὡς ὄνομα διακριτικὸν ἢ μὲν εἰς τὸν υἱόν, ἢ δὲ εἰς τὴν ἐξαδέλφην· ἀμφότεραι ὅμως εἰσὶ μάρτυρες ὅτι, καθὼς ἡ Κωνσταντινούπολις —ἐνορίαι τινὲς αὐτῆς— εἶχε παρθεναγωγεῖα, οὕτως εἶχον καὶ αἱ ἐπαρχίαι, διότι οὐδεὶς φρονεῖ ὅτι μόνον ἡ Σιάτιστα καὶ ἡ Σμύρνη εἶχον δασκάλαις.

Ἀλλὰ, κατὰ μαρτυρίαν ἀξιόπιστον, ἀρχαιότερον ἐλληνικὸν παρθεναγωγεῖον ἐν ἐλληνικωτάτῃ νήσῳ συνεστήθη ἐν Μυτιλήνῃ ἐβδομήντα ἢ ὀγδοήκοντα μετὰ τὴν ἄλωσιν ἔτη. Μαρτυρεῖ ἀνὴρ σεβαστὸς ἐπ' ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ, Παχώμιος ὁ Ρουσάνος, οὗ τὰς ἐπιστολὰς ἐξέδωκεν ὁ Ἀνδρέας Μουστοζύδης¹. Εἰς ἐπιστολὴν τινὰ πρὸς Ἰγνατίον ἐπίσκοπον Ἀντίσσης, ἐν Λέσβῳ βεβαίως, ἀχρειστάτην μὲν δίδει τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μεθοδίου, καὶ τῶν ἀνεψιῶν τοῦ Μεθοδίου Ἰωαννίτση καὶ Γεωργίτση, ἐξ οὗ τεκμαίρομαι ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου Ἀγαλλιανοῦ, κτίτορος τῆς μονῆς τοῦ Λειμῶνος, μαρτυρεῖ δὲ περὶ τοῦ παρθεναγωγείου Μυτιλήνης πολὺ σαφέστερον καταλόγου συνδρομητῶν καὶ ταξειδιωτικοῦ καταστίχου. Τὸν Ἰγνατίον ὀνειδίζει ὁ Παχώμιος ὅτι, τῶν ἀνδρῶν ὀλιγωρῶν, ὑπὲρ τῶν καλογοραίων ἐφρόντιζε μόνον· «δι' ἐκείνας ἐποίησας φροντιστήριον ἵνα σπονδάζωσιν εἰς γράμματα, καὶ διδάσκονται μουσικὴν, ἀλλ' οὐχὶ διὰ τοὺς ἀθλίους τοὺς κοσμικοὺς, καὶ τοὺς μοναχοὺς, οὓς ἔχεις διηνεκῇ ἀνδράποδα». Κατηγορεῖ λοιπὸν οὐχὶ διὰ τὴν σύστασιν σχολείου θηλέων, ὡς πράγματος πρωτοφανοῦς, ἀλλ' ὡς ἰδρυθέντος ἐπὶ ζημίᾳ τῆς ἀνδρείας ἐκπαιδεύσεως.

Καὶ τὸ μὲν παρθεναγωγεῖον τῆς Μυτιλήνης συνεστάθη πιθανῶς περὶ τὰ 1520 - 1530, ὥσως δὲ παρεκίνησε καὶ γείτονάς τινας πρὸς μίμησιν· λέγω ὥσως, διότι γυναῖκες πεπαιδευμέναι τόπου τινὸς πολὺ πιθανῶς ἐσπούδαζον ἀλλαχοῦ· περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΖ' ἐκατονταετηρίδος «εἰς Νίον ἐχρημάτισε γυναῖκα διδάσκαλος φιλοσοφικῶν μαθημάτων, διαδεχθεῖσα τὸν ἄνδρα τῆς». Ταῦτα μαρτυρεῖ Στέφανος ὁ Καραθεοδωρῆς² ὡς ἀκούσας ἀπὸ στόματος Ἰγνατίου τοῦ πρώην Οὐγγροβλαχίας.

Σειρὰ μαθημάτων, βιβλία, πόροι, δαπάναι πάντα ταῦτα ἐξετάζονται εἰς ἱστορίαν ἐν γένει τῆς παρ' ἡμῖν παιδείας. Εἰς μίαν ὅμως ἀπορίαν περὶ ἐλσεινοῦ μηνιαίου μισθοῦ πέντε λόφου χάριν γροσίων = ἰσαριθμῶν χρυσῶν φράγκων = ὀφείλω νὰ προσθέσω ὅτι, μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως καὶ μέχρι τῆς ὑπὸ Γρηγορίου ΣΤ' συστάσεως τῆς Κεντρικῆς Ἐκκλησιαστικῆς (καὶ Ἐκπαιδευτικῆς) Ἐπιτροπείας, τὸν μισθὸν διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν συνεπλήρουν τὰ «δευτεριάτικα», ὧν τὸ ποσὸν ἄγνωστον, καὶ προσφορὰ χρηματικοῦ ποσοῦ κατὰ πᾶσαν ἀλλαγὴν βιβλίου, μαθήματος, συγγραφῆς.

¹ Ἑλληνομνήμων· αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Ρουσάνου ἐν σ. 681 - 710.

² ΗΑΙΟΥ ΤΑΝΤΑΔΙΔΟΥ, Βίος Στεφάνου Καραθεοδωρῆ, σ. 24.

Συνήγαγον τὰς εἰδήσεις περὶ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν ἡμετέρων παρθεναγωγείων ἀπὸ κωδίκων ἀξίων ἀναδιφήσεως, συνιστῶν τὴν παρ' ἐτέρων λογίμων ὁμογενῶν ἔρευ-
ναν καὶ ἄλλων κωδίκων. Θὰ εὐρεθῶσιν εἰδήσεις ὅμοιαι καὶ θὰ προστεθῶσιν τινες
στίχοι εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν παιδείας. Ἐλπίζω ἵνα ἴδω καὶ ἄλλους ἐργαζο-
μένους πρὸς τοῦτο «ἕως τὸ φῶς ἔχομεν, ἵνα μὴ σκοτία κατὰλάβῃ ἡμᾶς».

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΜΕΛΩΝ

ΦΑΡΜΑΚΟΛΟΓΙΑ. — "Ερευναι περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐνεργείας τῆς ἰνσουλί-
νης*, ὑπὸ κκ. **Σ. Λιβιεράτου, Μ. Βαλιάνου, Α. Δερβέναγα.** Ἀνεκοι-
νώθη ὑπὸ κ. Γ. Ἰωακείμογλου.

Αἱ μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἰνσουλίνης ἔρευναι ἐστράφησαν εἰς τὸ σπουδαῖον
σημεῖον τοῦτο μὲν τῆς βιοχημικῆς ἐπιδράσεως τῆς ὁρμόνης ταύτης ἐπὶ τοῦ σταφυ-
λοσακχαροῦ, τοῦτο δὲ εἰς τὴν ἀναζήτησιν τοῦ ὄργάνου, ἐφ' οὗ αὕτη δρᾷ ἐν τῷ ὄργα-
νισμῷ. Ἡ δευτέρα αὕτη οὐσιώδης βιολογικὴ λεπτομέρεια ἀπασχόλησεν ἐπὶ μακρὸν καὶ
ἡμᾶς, ὥστε σήμερον νὰ παρουσιάσωμεν ἐνώπιον ὑμῶν σειρὰν πειραμάτων ἐπὶ τοῦ
θέματος τούτου.

Ἐν τῇ βιβλιογραφίᾳ ἀνευρίσκομεν τὰς ἐργασίας τῶν Winter, Smith¹, Clarke²,
Slosse³ καὶ ἄλλων, διὰ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται:

1^{ον}. "Ὅτι ἡ ἐπίδρασις τῆς ἰνσουλίνης λαμβάνει χώραν ἐν τῷ ὄργανισμῷ (in
vivo), καὶ ἰδίᾳ ἐν τοῖς κυττάροις αὐτοῦ, τροποποιούσα τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν εἰς τρόπον
ὥστε, ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ δέχωνται τὸ σταφυλοσάκχαρον (α καὶ β) μὴ χρησιμοποίησιμον
ὑπὸ τοῦ ὄργανισμοῦ, μετατρέποντα τοῦτο εἰς χρησιμοποίησιμον τοιοῦτον (γ), βιολογικὴ
ἀντίδρασις ἥτις λαμβάνει χώραν καὶ ἐν τῷ αἵματι κατὰ τὰς ἐργασίας τῶν C. Lunds-
gaard καὶ J. A. Holboell⁴ ἀφ' ἐτέρου δὲ νὰ μετατρέπωσι τὸ σταφυλοσάκχαρον εἰς
γλυκογόνον καὶ νὰ ἀποταμιεύωσι συνεπῶς τοῦτο (Frank, Nothmann καὶ Wagner⁵,
E. Gabbe⁶, E. Wiechmann⁷, T. Kurokawa⁸).

* S. LIVIERATO, M. VAGLIANO, A. DERVENAGA. — Über den Wirkungsmechanismus des Insulins.

¹ WINTER καὶ SMITH. *Journ. of Physiol.*, 57, 1922, σ. 100 κτλ.

² CLARKE SLOSSE. *Traité de Physiol. norm. et pathol.* (Masson et Cie), 4, 1928, σ. 72.

⁴ C. LUNDSGAARD ET J. A. HOLBOELL. *Comptes rendus de la Soc. de Biol.* 1924, 2, σ. 1108.

⁵ E. FRANK, M. NOTHMANN UND A. WAGNER. *Klin. Woch.*, 1924, N° 14.

⁶ E. GABBE. *Klin. Woch.*, 1924, N° 15, N° 16.

⁷ E. WIECHMANN. *München. Med. Wochen.*, 1927, N° 34, 26,

⁸ T. KUROKAWA. *J. of exp. Med.*, 8, 1 σ. 54.